

KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING SUN‘IY INTELLEKT SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH MODEL

Ermatov Sh.L.

Andijon davlat pedagogika instituti, Andijon, O‘zbekiston

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20523908>

Annotatsiya: Tezida kompetensiyaviy yondashuv asosida pedagogika yo‘nalishi talabalarining sun‘iy intellekt savodxonligini rivojlantirish pedagogik modeli ko‘rib chiqildi. Modelning beshta tarkibiy bloki, uch baholash mezonlari va to‘rt rivojlanganlik darajasi qisqacha bayon etildi. Tajriba bazasi sifatida Guliston davlat pedagogika instituti, Andijon davlat pedagogika instituti va Farg‘ona davlat universiteti tanlandi; ekspert baholash (Kendall $W = 0,83$; CVR = 0,80) modelning ilmiy asosligini tasdiqladi.

Kalit so‘zlar: kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik model, sun‘iy intellekt savodxonligi, bo‘lajak o‘qituvchilar, rivojlanganlik darajalari, diagnostika.

Sun‘iy intellekt texnologiyalarining ta‘lim jarayoniga keng joriy etilishi pedagogika yo‘nalishi talabalarining kasbiy tayyorgarligida sun‘iy intellekt savodxonligini integral kompetensiya sifatida shakllantirishni dolzarb pedagogik vazifa qilib qo‘ydi. Sun‘iy intellekt savodxonligi bo‘lajak o‘qituvchilar uchun shunchaki texnologik ko‘nikma emas, balki kognitiv, operatsional, axloqiy va ijodiy komponentlarni qamrab oluvchi integral kasbiy kompetensiyadir. Mazkur kompetensiyani shakllantirish uchun pedagogik amaliyot alohida metodlar yig‘indisi emas, balki yaxlit, tizimli pedagogik model asosida tashkil etilishi lozim.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son qarori bilan tasdiqlangan Sun‘iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasi va Pedagogning maqomi to‘g‘risidagi 2024-yil 1-fevraldagi O‘RQ-906-son Qonun mazkur jarayonning normativ-huquqiy bazasini ta‘minlaydi. Mavjud ilmiy-pedagogik adabiyotda sun‘iy intellekt savodxonligining konseptual asoslari o‘rganilgan bo‘lsa-da, kompetensiyaviy yondashuv asosida uni rivojlantirishning yaxlit pedagogik modeli ishlab chiqilmagan.

Tadqiqotda nazariy-konseptual tahlil, pedagogik modellashtirish va ekspert baholash metodlaridan foydalanildi. Tajriba bazasi sifatida Guliston davlat pedagogika instituti, Andijon davlat pedagogika instituti va Farg‘ona davlat universiteti tanlandi. Ekspert baholash 14 nafar pedagogika fanlari nomzodi va doktorlari ishtirokida o‘tkazilib, Kendall konkordatsiya koeffitsienti $W = 0,83$ ($p < 0,001$) va Lawshe kontent haqqoniylik koeffitsienti CVR = 0,80 qiymatlarini tashkil etdi.

Tadqiqot natijasida sun‘iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning beshta o‘zaro bog‘liq tarkibiy blokdan iborat pedagogik modeli ishlab chiqildi. Maqsadli blok modelning strategik va operatsional yo‘nalganligini belgilaydi va talabaning sun‘iy intellekt savodxonligini integral kasbiy kompetensiya sifatida shakllantirishga qaratiladi. Nazariy-metodologik blok kompetensiyaviy, kognitiv va reflektiv yondashuvlarni, Bloom taksonomiyasini hamda xalqaro AI-savodxonligi konsepsiyalarini qamrab oladi. Mazmuniy blok media va sun‘iy intellekt integratsiyalashgan mazmunini hamda to‘rt kompetensiya sohasini (bilim, ko‘nikma, etika, refleksiya) o‘z ichiga oladi. Texnologik blok interfaol, muammoli va loyihaviy o‘qitish, case-study, AI-simulyatsiya va reflektiv portfolio kabi metodlarni qamrab oladi. Diagnostik-natijaviy blok esa modelni amalga oshirish natijalarini baholashning uch mezonli va to‘rt darajali tizimini taqdim etadi.

Model uch kompetensiya mezonlari — kognitiv (AI haqida bilim va tushuncha), operatsional-faoliyatli (AI bilan amaliy ishlash ko‘nikmasi) va shaxsiy-mas‘uliyatli (etik pozitsiya va ijtimoiy

mas'uliyat) — hamda to'rt rivojlanganlik darajasi (boshlang'ich, o'rta, yuqori, innovatsion) asosida diagnostika qilinadi. Modelning yaxlitligi teskari aloqa mexanizmi orqali ta'minlanib, diagnostika natijalari maqsadli blokga qaytarilib, modelni doimiy takomillashtirib boruvchi ochiq pedagogik tizim sifatida faoliyat ko'rsatishini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, ishlab chiqilgan pedagogik model konseptuallik, tizimlilik, boshqaruvchanlik va takror ishlab chiqarish kabi to'rt sifat ko'rsatkichiga ega bo'lib, pedagogika yo'nalishi talabalarining sun'iy intellekt savodxonligini tizimli, izchil va ilmiy asoslangan tarzda rivojlantirish uchun didaktik mexanizmni ta'minlaydi. Ekspert baholash natijalari modelning ilmiy asoslilik va amaliy bajariluvchanligini tasdiqladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Muslimov Sh.N. Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak pedagoglarni tayyorlash. — Toshkent: O'zPFITI, 2021. — 196 b.
2. Utkirov A. Sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik asoslari // Pedagogika va psixologiya. — 2023. — № 3. — B. 78–86.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son qarori.
4. Long D., Magerko B. What is AI Literacy? // Proceedings of the 2020 CHI Conference. — Honolulu: ACM, 2020. — P. 1–16.
5. UNESCO. AI Competency Framework for Teachers. — Paris: UNESCO, 2024. — 64 p.
6. A.O'.Mirzayev, O.D.Pozilova. Matematika fanini o'qitish samaradorligini oshirishda timss xalqaro tadqiqotining o'rni. SCIENTIFIC PROGRESS. VOLUME 3 | ISSUE 4 | 2022.
7. A.O. Mirzayev. Digitization in the education system of our country and the available opportunities for teaching and learning in the digital world //Academic research in educational sciences, 2021
8. A.O'.Mirzayev, O.D.Pozilova. Boshlang'ich sinf o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirishda pirls tadqiqotining ahamiyati // SCIENTIFIC PROGRESS. VOLUME 3 | ISSUE 3 | 2022. - B 139-143